

TRÀNSITS

18 DE MAIG
ESGLÉSIA ORTODOXA ROMANESA
DE SANT JORDI, BARCELONA

PASQUA
ORTODOXA

LES MÚSIQUES DE L'ESGLÉSIA
ORTODOXA ROMANESA

PROGRAMA DE MÀ

COMENTARI

per Sara Revilla Gútiéz

Segons el calendari julià, que regeix la tradició ortodoxa, enguany el període de Pasqua s'inicià el 5 de maig i culminarà en la Pentecosta, el 23 de juny. En el marc del cicle Trànsits, de L'Auditori, l'Església ortodoxa romanica Sfântul Gheorghe de Barcelona convida a gaudir de la música bizantina pròpia de la Pasqua ortodoxa. La data, 18 de maig, no és baladí, ja que coincideix amb la Pentecosta catòlica, en un gest clar per la convivència i el respecte mutu d'aquestes dues tradicions. De les catorze esglésies ortodoxes romaneses que hi ha a Catalunya, la de la ciutat de Barcelona dinamitza una població de més de set mil persones, gairebé un vint-i-un per cent del total de tota la província. La comunitat romanica troba en la parròquia de Barcelona un centre de cohesió i socialització molt important que li permet mantenir i refermar el vincle amb la catalana. D'entre totes les celebracions i activitats que es duen a terme, és precisament la Pasqua (*Paște*) la que es manté com una de les més significatives i transcendents de la cultura romanica d'arreu.

El període pasqual a Romania és tot un esdeveniment i no n'hi ha per menys: l'arribada de la primavera, època de floriment/floració (millor?) i de fertilitat, és central per a qualsevol creença espiritual. El bon temps permet passejar tranquil·lament pels carrers i sense presses per protegir-se de les inclemències del clima, les parades ambulants de vendes de flors s'estenen per les voreres dels bulevards i s'obre novament el període per a la celebració de baptismes i casaments, després de més de quaranta dies de restricció i dejuni generalitzat. El país sencer viu aquests dies amb una intensitat extraordinària i l'Església ortodoxa romanica és la institució que condensa millor alguns dels elements simbòlics de l'imaginari nacional, per exemple: la singularitat de l'herència romanç en la seva llengua vehicular, la resistència a altres confessions que van amenaçar la regió des de l'edat mitjana fins a l'edat moderna, o la vinculació mitològica de l'assentament d'aquesta Església, en aquesta regió particular, amb l'*ethos* romanès. Des de 1989, a més, el dret a l'expressió pública de la fe ortodoxa ha desencadenat un desplegament de multitud de celebracions que, de manera extravertida, impregnen la vida quotidiana i l'espai

públic urbà i rural. Les megafonies de les esglésies, que pengen en diferents punts dels murs exteriors, retransmeten sense parar himnes i salms, els quals s'entremesclen amb els altres sons del tràfec diari. Les botigues de discos ofereixen compilacions de música bizantina per a diferents moments del dia i per a diferents estats de l'ànima. La cadena de televisió TrinitasTV, una de les més importants del país, retransmet litúrgies i programes dedicats a aquelles persones que mantenen la pràctica en la distància.

Assistir a una missa ortodoxa, sigui quina sigui l'època de l'any, és una experiència que impacta en tots els sentits els qui no hi estan habituats. La doctrina ortodoxa romanesa atorga un lloc preponderant a l'element sonor, especialment a la dimensió sònica de la paraula entonada. A orelles d'algú no familiaritzat amb el ritu ortodox, tota la litúrgia pot semblar música. Aquesta percepció es té tant dels passatges evidentment musicalitzats –per exemple, himnes, salms, antífones, *troparion*, *trisaghion*, etc.– com de les lectures bíbliques i oracions que conformen les més de tres hores que pot durar el servei. El capellà (*preot*) recita de manera salmodiada les lectures, mentre el cor reforça i respon els punts i les cadències importants. Aquest grup sol estar format per cantaires instruïts, els quals se situen a la *strană*, al voltant de l'*analog*, un faristol amb diferents suports que facilita la distribució circular del cor al seu voltant.

El so d'una missa ortodoxa es caracteritza per l'ús d'estratègies de combinació i superposició de sons, en una clara textura polifònica. També pel tipus d'emissió vocal que utilitzen tant capellans com cantaires (*dascăli*), els aparells fonadors dels quals són, principalment, gola i pit. Això desencadena un so ple d'harmònics molt brillant que, sumat a la reverberació característica de les esglésies i temples ortodoxos, genera un paisatge sonor que molts descriuen com a místic i oníric. La veu principal entona el text de manera sil·làbica i pot estar acompanyada de dues o tres veus més. D'aquestes, una emet la *isocratima* o *ison*, que correspon al so que indica el mode melòdic (*glasul*) utilitzat per a la interpretació, i que es mantindrà perllongadament. Les altres poden doblar la melodia principal, seguint el mateix tacte sil·làbic, o la *ison*, amb sons mantinguts, en intervals majorment consonants. Tot el conjunt busca crear ambients propicis per a la meditació i la reflexió, tot embolcallant la feligresia amb un volum amplificat sovint aclaparador.

La música bizantina es manté amb absoluta vigència a la Romania contemporània, alhora que serveix de nexa per a les comunitats romaneses d'arreu del món. El seu aprenentatge i la seva difusió són predominantment orals i, encara que la notació es fa servir com a recurs mnemotècnic des de fa segles, l'oralitat continua regint tot el procés formatiu. És, per tant, un acte que implica socialització. Avui dia, el sistema de notació dominant continua sent el pneumàtic o psàltic, encara que també s'utilitza, amb diverses finalitats, el sistema diastemàtic propi de la tradició de la música occidental acadèmica. Com la majoria de les notacions pneumàtiques, la notació psàltica no indica alçada precisa d'entonació, ni tampoc determina ornamentacions ni efectes de so complementaris, els quals es deixen al domini de l'oralitat i al bon criteri de l'executant. Aquestes decisions li serviran per mostrar la seva destresa i el seu domini de la tècnica, així com per demostrar el seu coneixement de les normes de la composició i interpretació melòdica dels vuit modes (*octoechos*) que formen la base de la teoria musical bizantina.